

O raspletu jugoslovenske krize i mogućim posljedicama

General-major prof. dr RADOVAN RADINOVIĆ

U uvodniku tematskog dvobroja *Jugoslovenska kriza – rasplet i moguće posledice*, otvorena je mogućnost sagledavanja dvije grupe problema: *prvo*, međunarodno okruženje i njegov uticaj na rasplet jugoslovenske krize, i *drugo*, međunarodnopravni i ustavnopravni aspekt razrješenja te krize.

Na međunarodnom planu nepovoljno djeluje više negativnih faktora. Prvenstveno, radi se o faktorima koji podgrijavaju i podržavaju separatističke snage u Jugoslaviji, računajući da bi na njenim razvalinama mogli brže da ostvare svoje teritorijalne i druge pretenzije i zauzmu značajne geopolitičke pozicije. No, nikom u svetu, pa ni u Evropi, niti bilo kome od jugoslovenskih susjeda ne odgovara ratni sukob u Jugoslaviji, do kojeg bi neizostavno došlo u slučaju njenog raspada, a to bi svakako usložilo geostrateški i vojnopolitički položaj svake od susjednih zemalja i ozbiljno zaprijetilo miru u Evropi.

Analiza krize u Jugoslaviji ne bi bila potpuna ako se ne bi sagledavala u međunarodnopravnom kontekstu. U vezi s tim valja uočiti da je međunarodno pravo defektno kada je riječ o ostvarivanju prava na otcjepljenje, jer nigdje to nije precizno normirano, već je samo naglašeno kao nesumnjivo pravo naroda. U jugoslovenskoj političkoj praksi to bi se pravo moglo ostvariti jedino putem secesije, što bi neizostavno izazvalo secesionistički, a to znači građanski rat sa nesagledivim posljedicama, jer se unutar Jugoslavije, na miran način, ne može izvršiti razgraničenje u bilo kom pogledu.

Stoga je u interesu i Evrope i jugoslovenskih naroda da Jugoslavija opstane kao država, ali da se reformiše i modernizuje na novim osnovama, tako da bude u interesu i po mjeri svih njenih djelova i naroda, na osnovama demokratske vladavine prava, političkog pluralizma i tržišne privrede.

RAZLOZI ZA POKRETANJE TEMATSKOG BROJA

Svaki uvodnik u poseban temat, kao što je ovaj dvobroj „Vojnog dela“, treba čitaocu da animira za priloge koji im se nude, ali i da im pripomogne da ih prihvate uz, razumije se, lični intelektualni angažman.

Centralni problem kojim je Redakcija časopisa „Vojno delo“ bila zaokupljena kada je odlučila da pokrene tematski

dvobroj *Jugoslovenska kriza – rasplet i moguće posledice* glasi: *kuda ide Jugoslavija?* U njemu su sadržane dileme o mogućim i vjerovatnim opcijama rasplesa jugoslovenske krize, ali i sasvim realan strah od raspada Jugoslavije kao države, u čije su temelje uzidane mnoge žrtve naroda i narodnosti koji je čine i čijim bi raspadom možda zauvijek bila sahranjena nadanja, opredjeljenja i iluzije mnogih generacija o jedinstvenoj državi Južnih Slovena. Uvjerjenje da nakon eventualnog raspada tzv. druge Jugoslavije njeni narodi zasigurno nikada više ne bi dobili istorijsku šansu da se okupe u zajedničku državu dovoljan je motiv za pripremu ovog tematskog dvobroja.

Na pitanje *kuda ide Jugoslavija* nije moguće odgovoriti bez razmatranja njene krize u svjetskom i evropskom kontekstu, niti bez sagledavanja brojnih međunarodnopravnih, političkih, ekonomskih i geostrateških aspekata i posljedica. Otuda osnovno pitanje glasi: *da li su eventualni raspad Jugoslavije kao države ili otcjepljenje bilo kojeg njenog dijela mogući mirnim putem?* Odgovor na to pitanje, koje je unaprijed implicirano bilo kakvim promišljanjem rasplesa jugoslovenske krize, mora se izričito dati, jer nam se na javnoj sceni, pa i u najvišim državnim organima federacije i republika nudi tzv. mirni raspad kao jedna od mogućih opcija. Na stranu činjenica, koja je u praksi međunarodnih odnosa još nezabilježena – da najviše rukovodstvo, koje bi moralo svim silama da brani suverenitet i teritorijalni integritet države kojoj je na čelu, njen razlaz, odnosno raspad najavljuje kao sasvim prihvatljivu realnost.

Kada je riječ o Jugoslaviji kao zajedničkoj državi njenih naroda mnogo je iracionalnog sada na javnoj i na skrivenoj sceni. Mnogi se utrkuju da je što prije razbiju. Kao da se u njoj tjeskobno osjećaju i kao da im je silom nametnuta. Nema hladnog, nepristrasnog i racionalnog vaganja svih činjenica i posljedica koje bi se mogle ispostaviti njenim eventualnim raspadom. Stoga smo sigurni da bi samo takav pristup morao obezbijediti većinu razumnih glasova za njen opstanak. Nije, međutim, sporno da je treba preurediti i modernizovati tako da odgovara interesima i potrebama svih njenih naroda i građana. No, to je pitanje koje bi trebalo raspraviti tek nakon odgovora na osnovno, tj. *da li Jugoslavija uopšte treba da postoji ili ne.*

Naš odgovor je nedvosmislen – *Jugoslavija treba da postoji, ona je u interesu svih njenih naroda, građana i republika*. Tvrdimo i u interesu onih koji su iz njima razumljivih, uglavnom iracionalnih razloga spremni da plate svaku cijenu da iz nje izađu, čak i gubitkom vlastitog nacionalnog identiteta. Možda, međutim, usijane naciokratske garniture u republikama nisu svjesne te najviše cijene kojom bi morali platiti izlazak iz Jugoslavije, a možda i jesu, samo što izbjegavaju da priznaju tu očiglednu činjenicu.

Na osnovu stava da Jugoslavija treba da opstane kao država i da svako treba da doprinese njenoj odbrani od raznovrsnih sila destrukcije, Redakcija „Vojnog dela“ je priredila tematski dvobroj o mogućem raspletu jugoslovenske krize kako bi, barem malo, pomogla rasvjetljavanju značajnih činjenica, koje se, često i namjerno, skrivaju od suda široke jugoslovenske javnosti. U vezi s tim, obratila se eminentnim stručnjacima međunarodne i ustavnopravne teorije da progovore o tome kuda ide Jugoslavija i šta njene narode i građane može zadesiti u danima, mjesecima i godinama koje su pred nama.

Tekstovi eminentnih teoretičara i stručnjaka, sadržani u ovom dvobroju, odnose se, uglavnom, na dvije grupe pitanja i problema: (1) međunarodno okruženje u okviru čijih će se koordinata odvijati jugoslovenska kriza i koje će, bez sumnje, značajno uticati na njen rasplet, i (2) međunarodnopravne implikacije toga raspleta, uključujući sve moguće opcije.

MEĐUNARODNO OKRUŽENJE I NJEGOV UTICAJ NA RASPLET JUGOSLOVENSKE KRIZE

Razmatrajući međunarodno okruženje u kojem se sada nalazi Jugoslavija, i u kojem će se nalaziti u dogledno vrijeme, trebalo bi uvažiti nekoliko nezaobilaznih činjenica.

Raspadom sistema tzv. realnog socijalizma značajno je narušena slika koja je evropski kontinent prikazivala kao dva oštro suprotstavljena i ideološki odvojena svijeta. Raspala se jedna naizgled moćna imperija – Varšavski ugovor, a zapadna imperija – NATO ojačala je, čime je balans snaga narušen na

štetu svih koji su pod tim „kišobranom“ nalazili makar djelić svoje bezbjednosti i nezavisnosti. Većina istočnoevropskih zemalja je jedva dočekala da se otrgne iz kandži tog vještačkog carstva, ali su smetnule s uma da se taj sistem ne može preko noći reformisati nikakvom „baršunastom revolucijom“ ili demokratskom oblandom, iako se ni bez toga ne mogu izvesti temeljiti preobražaji. O tome uvjerljivo svjedoči duboka ekonomska i socijalna kriza, kao i previranja u tom dijelu Evrope i opasnosti koje evropskoj bezbjednosti prijete sa te strane. Situacija je sada takva da su te zemlje apsolutno izgubile svoj državni i nacionalni identitet i snishodljivo nude, bez ikakvih kriterijuma, da nekadašnju istočnu imperiju zamijene zapadnom. Možda neke od njih civilizacijski tamo i pripadaju, ali svakako ne u mjeri u kojoj nastoje da izbrišu četrdesetogodišnju istoriju. No, jedno je nesumnjivo, Evropa kojoj se toliko dodvoravaju odbija da ih primi široka srca u svoje okrilje jer je svjesna svih opasnosti koje joj one donose. Zato su tim zemljama za sada uglavnom namijenjeni „ostaci s evropske trpeze“, osim onima kojima je u novim geopolitičkim prestrojavanjima Evrope i u strategijama velikih sila namijenjen viši rang i posebna uloga.

Druga činjenica o kojoj valja voditi računa kada se sagledava opšti kontekst i okruženje u koje se smješta savremena jugoslovenska kriza jesu protivurječja koja su već izbila na vidjelo, ili će tek izbiti, a tiču se nove svjetske i evropske „arhitekture“. Uz sve regionalne i lokalne uzroke i povode, rat u Zalivu je vođen prevashodno radi uspostavljanja „novog svjetskog poretka“, u kojem će dominantno mjesto imati američki geopolitički, strateški i političko-ekonomski interesi. To stanovište zasnovano je na činjenici da SSSR kao supersila, uprkos nesmanjenoj i nesumnjivoj vojnoj snazi, već pripada istoriji. Bez obzira na to da li su u tom pogledu u pravu ili ne, arhitekta zapadne geopolitike idu na institucionalizaciju svjetskog poretka u funkciji američkih interesa. Osnovna brana tome može da bude upravo Evropa, i to kao nova, ujedinjena zajednica. Može to biti i nova „velika Njemačka“, ali i, do izvjesne mjere, revitalizovano „istočno carstvo“ – SSSR, ili u slučaju njegovog raspada, što je, na žalost, realnost koja se ne može isključiti – „velika Rusija“, koju kao geopolitički činilac nikada ne treba potpuno zanemariti, bez obzira na to kakav bi ishod mogao imati rasplet sovjetske krize.

Bez pretenzije da čitaocu unaprijed dajemo obrasce za razumijevanje okruženja u okviru kojeg će se rasplitati jugoslovenska kriza, valja uočiti da se, pored svih želja i opredjeljenja, ujedinjavanje Evrope neće odvijati onako kako je najavljivano prije godinu i više dana, već će biti remećeno interesima, na jednoj strani, američke imperijalne moći, koja će nastojati da disciplinuje Evropu, a na drugoj strani, interesima „velike Njemačke“ i nastojanjima da se Srednja Evropa uredi prema njenim potrebama. Takođe, ni SSSR, kao evroazijski kompleks problema i interesa, ne može ostati bez značajnog uticaja na svjetska i evropska zbivanja, pa u tom kontekstu i na Balkan i Jugoslaviju kao centralnu balkansku silu i objektivnu prepreku svim unilateralnim i multilateralnim aspiracijama prema jugoistoku i jugu Evrope.

Navedeni odnosi u okruženju djelovaće na rasplet jugoslovenske krize višestruko i gotovo protivurječno:

prvo, s obzirom na to da je Jugoslavija objektivno snažna prepreka bržem i širem ostvarivanju njemačkih geopolitičkih i strateških aspiracija na jugu i jugoistoku Evrope, njen opstanak kao države nije primarni njemački interes. U okviru toga treba posmatrati intenziviranje i proširivanje kontakta sa Njemačkom, Austrijom, Mađarskom i drugim zemljama koje se objektivno nalaze u njemačkoj orbiti onih dijelova Jugoslavije koji sve više svoje mjesto vide izvan Jugoslavije kao države, ili koji sve učestalije prijete i ucjenjuju otcjepljenjem ili izdvajanjem iz nje, nastojeći da u unutrašnjoj jugoslovenskoj konstelaciji zadobiju privilegovan položaj. Ta činjenica, dakle, djelovaće negativno na stabilnost naše države, bez obzira na to šta zvaničnici navedenih evropskih država budu javno izjavljivali;

drugo, objektivna protivurječnost njemačkog, evropskog i američkog interesa djelovaće suprotnim smjerom, već prema tome kako u određenim okolnostima ti faktori budu procjenjivali šta im je primarno – jedinstvena ili razbijena Jugoslavija. Sada je u interesu Evrope da Jugoslavija opstane kao država, i to više od svih drugih u Evropi podržava Italija, a na određeni način i druge članice evropskog parlamenta. Kada se radi o američkim interesima, njihova zvanična državna politika se zalaže za očuvanje jugoslovenske državne zajednice ali sa kapitalističkim društvenim uređenjem. U tom kontekstu treba razumjeti i Bušovo pismo podrške predsjedniku SIV-a Anti Markoviću. No, valja imati u vidu i to da se djelovanje

brojnih multinacionalnih kompanija, koje inače kontroliše američki kapital, te mnogih vladinih i nevladinih organizacija i institucija najčešće ne podudara sa stavovima ili izjavama američkih zvaničnika. Bez sumnje, to je dodatni negativni momenat u vezi s očuvanjem jedinstvene države Jugoslavije;

treće, većina susjednih zemalja ima određenih teritorijalnih i drugih aspiracija prema Jugoslaviji, te bi im, stoga, odgovaralo razbijanje Jugoslavije kao države. To je razumljivo ako se izdvojeno posmatra činjenica da je snažna i jedinstvena Jugoslavija objektivna prepreka takvim težnjama. Međutim, raspad Jugoslavije kao države i, na osnovu toga, unutrašnji sukob između njenih dijelova, sa neizostavnim involviranjem stranog faktora, učinio bi do određene mjere nestabilnim i položaj svake nama susjedne zemlje. Stoga se može očekivati da nijednoj od njih ne bi osobito odgovarala kriza na svojim granicama, koja bi zasigurno potrajala i koja ne bi mogla biti prevladana ni brzo ni bez primjene veoma rigoroznih sredstava represije i nasilja. Polazeći od tih saznanja, naši susjedi, kao potpisnici dokumenata KEBS-a, u skladu sa stavovima Pariske povelje treba konstruktivno da djeluju na rasplet jugoslovenske krize, i da se uzdrže od akcije i izjava koje bi tu krizu zaoštravale, jer je to, bez sumnje, i u njihovom neposrednom interesu. Svi naši susjedi bi morali znati da je raspad Jugoslavije, a time i ostvarivanje njihovih pretenzija prema njoj, nemoguće postići mirnim putem, već da bi takva opcija neminovno značila rat na ovom dijelu Balkana, sa izvjesnošću da se proširi na cijeli Balkan, pa i na susjedne zemlje, i opasnostima da blokira i uspori poodmakle demokratske procese u Evropi.

Bez obzira na izvjesnu protivurječnost geostrateških interesa vladajućih svjetskih sila prema Jugoslaviji, one su u nečemu apsolutno saglasne: prvo, neće u Jugoslaviji ništa što imenom, suštinom i, nadasve, tradicijom asocira na komunizam i socijalizam, i drugo, neće nikakav rasplet jugoslovenske krize koji podrazumijeva primjenu nasilja, odnosno unutrašnji ili građanski rat. I tu se radi o protivurječnom strateškom djelovanju. Jer, podržavati nasilje u funkciji promjena društvenog uređenja, odnosno rušenja društvenog projekta socijaliz-

ma i podrške jednostranog separiranja Jugoslavije po mjeri interesa stranog faktora, a protiviti se primjeni bilo kakvog nasilja u raspletu jugoslovenske krize, makar ono bilo u funkciji sprečavanja klasične secesije, međusobno su nepomirljivi strateški koncepti. Jedno nasilje provocira drugo, i tu nema kompromisa. Ta činjenica bi morala biti dovoljan razlog da se strani faktor odlučnije stavi na stranu onih snaga u Jugoslaviji koje se zalažu za njeno očuvanje kao države i da ne podgrijava njeno razbijanje, jer to neminovno vodi u nasilje i kaos sa nesagledivim posljedicama i po samo okruženje – a to je Evropa.

RASPLET JUGOSLOVENSKE KRIZE S ASPEKTA MEĐUNARODNOG PRAVA

Kada je riječ o drugom bloku pitanja i problema koji su sadržani u ovom tematskom broju, valja imati na umu da je *sagledavanje svih značajnih međunarodnih pravnih, političkih i geostrateških implikacija raspleta jugoslovenske krize* veoma složeno. Ne samo zato što su u tom pogledu međunarodno pravo i politička praksa nedovoljno precizni i bez potrebnog empirijskog iskustva već i zbog veoma protivurječnih djelovanja unutrašnjeg političkog faktora u zemlji, u kojem ima više iracionalnog nego racionalnog.

Bez upuštanja u detaljnije elaboriranje priloga eminentnih autora u ovom broju časopisa, činjenica je da se svi oni slažu sa tim da se osnovni problem sadašnje jugoslovenske krize ogleda u *sveopštem osporavanju Jugoslavije kao države i snažnom naletu separatističkih snaga u njenom razbijanju*. Nadalje, autori tvrde da je najvidniji izraz tog procesa upravo osporavanje Predsjedništva Jugoslavije kao najvišeg organa u zemlji, te blokiranje njegovog rada i njegova faktička nemoć da kao nominalni šef države ispolji bilo kakav uticaj na rasplet krize. Štaviše, svim silama se nastoji, i uspijeva, jednostrano prenošenje autoriteta Jugoslavije na njene federalne jedinice, čime se Jugoslavija faktički negira kao država.

Jugoslovenska kriza ne može biti shvaćena u svoj složenosti i oštini bez određene istorijske retrospektive – s pravom se tvrdi u jednom prilogu ovoga dvobroja časopisa. Uz

uvažavanje svih činilaca koji djeluju u savremenom jugoslovenskom političkom prostoru i vremenu, prema istorijskom iskustvu, na stabilnost Jugoslavije, od njenog formiranja do sada, najnegativnije utiče srpsko-hrvatski spor, koji je i doveo do sloma Kraljevine Jugoslavije 1941. godine. Taj sukob je uslovio da, do sada, nijedan društveno-ekonomski sistem u Jugoslaviji nije imao uspjeha – ni kapitalizam, ni socijalizam, i da nijedna raspodjela vlasti, makar bila i najparitetnija, nije naišla na opšte prihvatanje i pristanak. Bez obzira na činjenicu da u hrvatsko-srpskom sporu ima mnogo iracionalnog, ta dva naroda i njihove najprogresivnije snage moraju naći mogućnost da se, uz uvažavanje svih autentičnih vrijednosti, osobina i interesa svakog od njih ponaosob, svi sporovi prevladaju na demokratski i miran način, jer im je istorija nametnula da moraju živjeti izmiješani i zajedno. Bez uvažavanja te činjenice i međusobne tolerancije, oni bi ušli u sukob bez kraja, a to bi značilo smrtnu presudu i njima i Jugoslaviji.

Sa stanovišta pravne nauke, ustavnog i međunarodnog prava, naša kriza se sagledava kao problem samoopredjeljenja naroda, uključujući i pravo na otcjepljenje. Obje te kategorije treba analizirati kroz prizmu Povelje Ujedinjenih nacija. Ako se pođe tim putem, kako to autori većine priloga s pravom tvrde, može se zaključiti da je samoopredjeljenje defektan princip jer mu nedostaje procesnopravni vid, tj. Poveljom se ne predviđaju način i postupak primjene tog načela. Što se, pak, „prava“ na otcjepljenje tiče, može mu se čak i osporiti pravni karakter u potpunom smislu, jer bi u slučaju neslaganja ostalih članica koje tvore našu državnu zajednicu ostvarivanje toga prava vodilo direktno u secesionistički, odnosno antisecesionistički rat. I upravo na toj tački problemi razrješavanja jugoslovenske krize zaoštavaju se u svoj žestini. Gotovo svi eminentni teoretičari međunarodnopravne nauke saglasni su da nije sporno pravo naroda na samoopredjeljenje, ali je i te kako sporno savremeno tumačenje prakse ostvarivanja toga prava. Ne bi bilo nikakvog nesporazuma ako bi se svi u Jugoslaviji saglasili da svaki narod po slobodnoj volji može iz nje istupiti, te ako bi svaki takav, pa i jednostrani akt prihvatili kao legitimno pravo naroda. No, problemi praktične političke,

ustavnopravne i međunarodnopravne prirode nastupaju kada drugi narodi to pravo ne prihvate, odnosno kada se to, u suštini, pravo naroda protumači kao pravo republike, praktično ostvarivanje toga prava faktički se pretvara u secesiju federalnih jedinica, što drugi narodi koji na toj teritoriji žive ne mogu drugačije shvatiti do kao direktno ugrožavanje njihovih nacionalnih prava. Sve to nas mora natjerati da se zamislimo nad činjenicom da se u raspletu jugoslovenske krize sve više naziru zamke u koje narodi Jugoslavije mogu upasti ako se prepuste da ih vodi stihija, iracionalni momenat, strani interesi i gotovo bolesni motiv za suverenitetom, koji ne ostavlja nimalo mjesta za zajedničku državu i koji bi cijele narodne i etničke skupine doveo u položaj naroda drugog reda.

NUŽNOST OPSTANKA JUGOSLOVENSKE DRŽAVE

U svakoj ozbiljnoj, razložnoj i, nadasve, odgovornoj raspravi o mogućem raspletu jugoslovenske krize mora se početi od apriornog stava da *Jugoslavija kao država mora opstati*. Dakle, ne samo da treba, jer je u interesu svih naroda i narodnosti koji u njoj sada žive, već mora. Ako se taj stav usvoji kao polazište za ozbiljne političke razgovore o budućnosti Jugoslavije, onda će učesnici u tim razgovorima lakše uspjeti da se dogovore o broju, sadržaju i obimu funkcija te zajedničke države i načinu njihovog ostvarivanja. Ako, pak, ne pođu od tog stava, usuđujemo se da ustvrdimo da nikakav dogovor nije moguć i da će se kriza produbljivati bez mogućnosti da se njom pozitivno upravlja.

Opstanak Jugoslavije kao države u njenim sadašnjim državnim granicama smatramo nužnim zbog nekoliko neospornih činjenica.

1. Kao međunarodni faktor i subjekt Jugoslavija je godinama na užarenom jugu Evrope, između blokova, imala zanačajnu stabilizirajuću i mirotvoračku ulogu. Kao relativno kompaktna državna zajednica, sa više od 22 miliona stanovnika i oko 250.000 kvadratnih kilometara, na sredokraći evropskih puteva ka Sredozemlju i Aziji, Jugoslavija je geopolitički činilac koji moraju respektovati susjedi, Evropa i svi relevantni međunarodni subjekti, uključujući i najveće svjetske sile, čija

je odgovornost za stabilnost odnosa u svijetu najviša. Eventualni raspad Jugoslavije otvorio bi mnoge nove pukotine u evropskom sistemu bezbjednosti, koje bi se morale, bez obzira na način, brzo sanirati. Otuda, i pored pojedinačnih protivurječnih interesa savremenih i budućih svjetskih i evropskih faktora prema raspletu jugoslovenske krize, nikome, a ponajmanje Evropi ne može biti u interesu raspad Jugoslavije. Eventualnim pojavljivanjem novih patuljastih državica na političkoj karti Evrope, kao posljedica raspada Jugoslavije, na dnevni red evropske politike postavilo bi se pitanje granica, nove regionalizacije i novih bilateralnih odnosa između tih državica i jugoslovenskih susjeda, uz vjerovatne konfrontacije i sukobe, uključujući i oružane. Sve bi to moralo nepovoljno uticati i na evropsku bezbjednost i stabilnost.

2. Izdvajanjem, odnosno otcjepljenjem iz Jugoslavije, nijedna od tih eventualnih državica ne bi raspolagala dovoljnim kapacitetom ukupne društvene, a time i odbrambene moći koji bi joj garantovao bezbjednost i suverenitet u novonastaloj evropskoj i regionalnoj konstelaciji. Dovoljno je, na primjer, osmotriti geopolitički prostor na koji, kao na svoje buduće državne teritorije, pretenduju naše republike, pa da se zaključi da ga je, vojnostrateški gledano, nemoguće braniti snagama i efektivima kojima bi te naše buduće državice objektivno raspolagale, pa i uprkos očekivanoj i eventualno obećanoj stranoj pomoći. Ako se i zanemare ekonomski i tehnološki problemi, koji bi značajno limitirali mogućnost opremanja i ukupnu izgradnju odbrambenih snaga tih novoformiranih državica, i na prvi pogled se može zaključiti da se radi o prostoru koji je po najkraćoj osi veoma male dubine, a na nekim mjestima čak i ispod 100 kilometara. Veličina i oblik tog prostora onemogućuju bilo kakav manevar snagama u nekakvoj hipotetičkoj odbrani tih državica od agresije, čija bi se strategija odbrane zasnivala na načelu doktrine narodnog rata i prostornih dejstava u smislu kombinovanja strategije uništenja i strategije preživljavanja, odnosno izbjegavanja odlučujućih sudara u uslovima nepovoljnog odnosa snaga za kakve se modele odbrambene strategije inače odlučuju male zemlje. Nije uopšte jasno kako novopečeni stratezi tih budućih jugoslovenskih državica zamišljaju efikasnu odbranu tako karikaturalno plitkih i neprirodno protegnutih državnih prostora.

Osim, razumije se, ako ne pretenduju da ih popune i prodube prostorima susjednih državica. No, to otvara druga pitanja, probleme i nedoumice, a to znači i nove nesagledive sukobe i krize. Stoga, prilikom sagledavanja argumenata koji su u prilog tezi da Jugoslavija kao država mora opstati, jer je to u interesu svih njenih naroda i republika, ne bi smjela izostati analiza tzv. geopolitičkog i geostrateškog pitanja.

3. „Najtvrdi“ argument za opstanak Jugoslavije kao države jeste nemogućnost da se ona prostorno, etnički, ekonomski ili etički podijeli na način koji bi zadovoljio sve njene narode i državice. Do takvog zaključka se dolazi na osnovu njene etničke karte, odnosno sagledavanja etničke (donekle je izuzetak Slovenija), ekonomsko-tehnološke, infrastrukturne, tradicionalne i svake druge izmiješanosti naših naroda i republika i njihove međusobne upućenosti. Nemamo precizne statističke podatke, ali vjerujemo da se, uz ostalo, radi o desetinama hiljada nacionalno mješovitih porodica, koje ne bi pristale da potomke dijele po nacionalnoj pripadnosti, niti da gube prijatelje koje su sticali decenijama, živjeći u zajedničkoj domovini, samo zato što pripadaju drugoj naciji.

Ako je tačna teza da podjela koja bi sve zainteresovane zadovoljila nije izvodljiva, onda je tačno i očekivanje da nikakva međunarodna arbitraža ne bi uspjela da umiri uzavrele strasti koje bi raspad izazvao. Na njihovu žalost, i na žalost cijele Evrope, u novouspostavljenoj konstelaciji, čak i da se postigne bilo kakav sporazum, u šta osnovano sumnjamo, buduće jugoslovenske državice bi neprestano bile u konfliktima, koji bi povremeno poprimali šire razmjere i veći intenzitet, zbog čega bi bile faktor nestabilnosti, a svaka ponaosob bila bi lak plijen regionalnih sila, koje već najavljuju svoje strateške aspiracije. Prema tome, libanizacija prostora sadašnje Jugoslavije bila bi izvjesno žalosna sudbina svih njenih naroda, bez mogućnosti da je zasigurno izbjegnu. Budući da je ne bi mogla kontrolisati, Evropa bi najvjerovatnije nastojala da izoluje tu krizu, a to je novi i dodatni negativni momenat na ovim prostorima, koji bi nastupio kao posljedica raspada Jugoslavije kao države. Faktički bi se sve naše buduće državice našle izolovane od Evrope i ulazak u tu obećanu zajednicu bio bi samo pusti san.

Zaključujući ovo izlaganje, vraćamo se tezi koju smo naveli na početku uvodnika – *mirni raspad Jugoslavije kao države nije moguć*. Shodno tome, svaki nacional-političar koji svojoj republici ili narodu nudi otcjepljenje od Jugoslavije kao spasonosnu formulu za rješavanje svog nacionalnog pitanja, u svojoj narcisoidnoj zasljepljenosti i želji da na velika vrata uđe u istoriju svoga naroda, ne radi to u interesu toga naroda, već ga obmanjuje i nudi mu perfidne podvale. *Raspad Jugoslavije kao države jedino je moguć u haosu građanskog ili secesionističkog rata, s otvorenim miješanjem stranog faktora*. Bez obzira na to u kojoj bi se formi taj faktor miješao, i što bi svi podnijeli žrtve i razaranja u sukobu koji bi nastao i bio dugotrajan, ipak bi najveće žrtve i razaranja trpio, svakako, onaj narod i ona republika koji bi se na secesiju odlučili. U to ne treba sumnjati, niti se zavaravati obećanom ili očekivanom pomoći sa strane.

Uprkos navedenom, nemamo namjeru da osporavamo pravo naroda na samoopredjeljenje i otcjepljenje, niti da prejudiciramo nešto što tek treba da proistekne iz političkih dogovora o rješenju jugoslovenske krize i budućem uređenju Jugoslavije. Naprotiv, *smatramo da je politički dogovor moguć, realan i poželjan, da je miroljubivo rješavanje krize u interesu svih nas*, da se, pri tome, *mora* poštovati demokratsko i jednako pravo svih učesnika u jugoslovenskom dogovoru, bez obzira na količinu moći kojom u tim pregovorima raspolažu. No, u ovom prilogu težište je na negativnim implikacijama i nepovoljnim posljedicama eventualnog raspada naše države, a sve radi predupređivanja avanture u koju mogu biti gurnuti naši narodi.

S U M M A R Y

ON THE SOLUTION OF THE YUGOSLAV CRISIS AND ON POSSIBLE CONSEQUENCES

The editorial of the double issue of „Vojno delo“ published on the topic *The Yugoslav Crisis – Solution and Possible Consequences* opens the possibility of consideration of two groups of problems: *first*, international encirclement of

the country and its impact on the solution of the Yugoslav crisis; and *second*, international legal and constitutional aspects of the solution of the crisis.

Yugoslavia is being affected by several negative external factors. These are in the first place the factors that are warming up and supporting the separatist forces in Yugoslavia, with a calculation that they could come to a position to satisfy their territorial and other pretensions upon its ruins, and to attain significant geopolitical gains. However, no one in the world and in Europe, not a single one of the countries surrounding Yugoslavia finds an interest in an internal war conflict in this country, which would inevitably break out in case of its disintegration. While simultaneously becoming a serious threat to peace in Europe, such a conflict in Yugoslavia would certainly also complicate the geo-strategic and military-political position of each of its neighbouring countries.

The analysis of the crisis in Yugoslavia would not be complete if the crisis would not be considered also in the international context. In connection with this should be noted that the international law is defective where the realization of the right to separation of parts of states is concerned, because it lacks precise normatives in such cases, pointing out such a possibility solely as an undeniable right of nations. In the Yugoslav political practice, this right could be fulfilled only by secession, which would inevitably provoke a secessionist and thus civil war, with unforeseeable consequences, since any fixing of internal boundaries between the Yugoslav nations could not be in any manner made peacefully.

It is therefore to the interest both of the Yugoslav nations and of Europe that Yugoslavia continues to exist as an integrated state, and also to get reformed and modernized upon new foundations, so that such a state would satisfy interests of each of her nations and parts, on the basis of democratic rule of rightfulness, legality, political pluralism and free market economy.

R E S U M E

DENOUEMENT DE LA CRISE YUGOSLAVE ET CONSEQUENCES POSSIBLES

Dans l'article d'introduction du numéro spécial „La crise yougoslave – dénouement et conséquences possibles“, on a ouvert la possibilité d'analyse de deux groupes de problèmes: primo, environnement international et son influence sur le dénouement de la crise yougoslave, et secondo, aspect international, juridique et constitutionnel du dénouement de la crise.

Sur le plan international il y a plusieurs facteurs qui font une influence négative. Premièrement, il s'agit des facteurs qui rechauffent et soutiennent les forces séparatistes en Yougoslavie, comptant que sur les remparts yougoslaves elles pourraient réaliser plus rapidement ses prétentions territoriales et autres et prendre les positions importantes de point de vue géopolitique. Mais, personne en Europe ni dans le monde ne veut la guerre en Yougoslavie, ce

que sera inévitable en cas de dissolution du pays, parce que ce cas fera la situation plus compliquée pour tous les pays limitrophes surtout au point de vue géostratégique et politico-militaire et pour l'Europe ce sera un danger pour la paix.

Analyse de la crise en Yougoslavie ne sera pas complète si on ne fait pas son aspect international et juridique. En liaison avec cela, il faut voir que le droit international est un peu défectueux concernant la question de sécession, car nul part ce point n'est pas stipulé, mais seulement accentué comme le droit incontestable d'un peuple. Dans la pratique politique yougoslave, ce droit pourrait être réalisé uniquement par une guerre sécessionniste, voir civile, avec les conséquences terribles, parce que, à l'intérieur de la Yougoslavie, on ne peut pas faire des frontières d'une façon pacifique.

Ainsi, dans l'intérêt de l'Europe et aussi de la Yougoslavie et des peuples yougoslaves est que le pays demeure comme Etat, mais transformé et modernisé, fondé sur le nouveau basement sur mesure de toutes ses parties et de tous ses peuples, tenant compte de la démocratie, des droits, du pluralisme politique et du marché.

РЕЗЮМЕ

О РАЗВЯЗКЕ ЮГОСЛАВСКОГО КРИЗИСА И ВОЗМОЖНЫХ ПОСЛЕДСТВИЯХ

В передовой статье тематического двойного номера *Югославский кризис — развязка и возможные последствия* открывается возможность ознакомления с двумя группами проблем: во-первых, международное окружение и его влияние на развязку югославского кризиса, и во-вторых, международно-правовой и конституционно-правовой аспекты разрешения этого кризиса.

В международном плане неблагоприятное влияние оказывает несколько негативных факторов. В первую очередь речь идет о факторах, подогревающих и оказывающих поддержку сепаратистским силам в Югославии, считая, что на ее развалинах могли бы быстрее осуществить свои территориальные и другие претензии и занять важные геополитические позиции. Но никому в мире, в Европе, в частности любому из югославских соседей не отвечает военное столкновение в Югославии, которое бы неизбежно вспыхнуло в случае ее распада, ибо это привело бы к усложнению геостратегического и военно-политического положения каждой из соседних стран и поставило под серьезную угрозу мир в Европе.

Анализ кризиса в Югославии не был бы полноценным, если бы он не рассматривался в международно-правовом контексте. В связи с этим необходимо обратить внимание на факт, свидетельствующий о том, что международное право проявляет недостаточность в отношении осуществления права на отделение, ибо это нигде точно не нормируется, но только подчеркивается, как несомненное право народов. В югославской полити-

ческой практике это право можно было бы осуществить только путем сепарации, что неизбежно привело бы к сепаратистской, а это значит к гражданской войне с необозримыми последствиями, ибо внутри Югославии мирным способом нельзя провести разграничение в любом отношении.

Поэтому в интересах и Европы и югославских народов, чтобы Югославия существовала как государство, но, чтобы она реформировалась и модернизировалась на новых основах, в согласии с интересами всех ее частей и народов, на основах демократического господства права, политического плюрализма и рыночной экономики.